

О. І. Білик

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Львівського інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

Н. П. Дребот

доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Львівського інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

АНАЛІЗ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ І ПОЛЬЩІ

Проведено порівняльний аналіз факторів ціноутворення в банківських секторах України і Польщі, запропоновано підходи до вдосконалення системи ціноутворення на банківські продукти, які відрізняються від наявних орієнтацією на прибутковість діяльності банку.

Ключові слова: ціноутворення, банк, банківський продукт, ринок банківських послуг.

Bilyk O., Drebot N. ANALYSIS OF PRICE POLICY IN UKRAINE AND POLAND

In the article the comparative analysis of pricing factors in the banking sector of Ukraine and Poland, offered approaches to improving pricing on banking products that differ from the current focus on the profitability of the bank.

Keywords: pricing, bank, bank product, banking services market.

Фінансова криза загострила проблеми у функціонуванні банківської системи України, значно підірвала довіру населення та організацій до банківських установ і загалом до фінансово-кредитної системи. Кризові явища в банківській системі ознаменувалися значними загостренням проблем ціноутворення на ринку процентних банківських послуг, у чому менеджмент більшості банків убачав, з одного боку, серйозну загрозу діяльності та існуванню цих установ, а з другого – чи не єдину можливість вистояти у важкі часи за умов, коли не варто розраховувати на підтримку іноземного капіталу. Очевидно, що сформована в Україні система банківського ціноутворення, відіграючи суттєву роль у процесі забезпечення фінансової стійкості вітчизняних банків, має суттєві системні недоліки.

Перш ніж вести мову про систему ціноутворення на банківські продукти, варто зазначити, що сучасний комерційний банк надає широкий перелік різноманітних послуг, а отже, і певні елементи системи ціноутворення для кожної групи продуктів можуть також відрізнятися.

Так, можна виділити чотири види цін на банківські послуги [1]:

1) ціна у формі процента від суми вартісного обсягу послуг, пов'язаних із наданням фінансових ресурсів у тимчасове користування;

2) фіксована ціна за здійснення обмінних операцій із банківськими активами;

3) комісійна винагорода у формі відсотка від обсягу банківських послуг, які не полягають у наданні фінансових ресурсів у тимчасове користування;

4) тариф як плата за здійснення банком послуг незалежно від їхнього вартісного обсягу.

Відповідно до цих видів цін усі банківські послуги можна розподілити так, як це представлено на рис. 1.

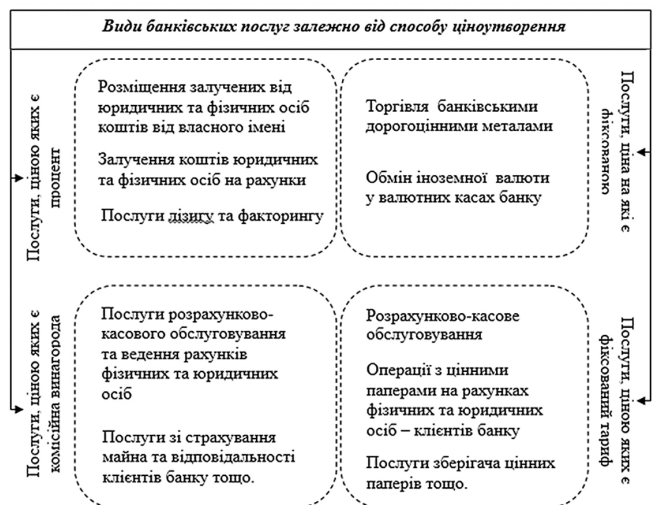

Рис. 1. Класифікація банківських послуг за видами цін, які встановлюються на них

Примітка. Складено за [1; 3].

Таким чином, можна зробити висновок, що система ціноутворення на банківські послуги є досить складною, оскільки охоплює диверсифікований перелік послуг, які надає сучасний банк. Відповідно до цього, особливості формування цін на банківські послуги слід досліджувати саме в розрізі зазначених видів. У цій статті ми дослідимо принципи ціноутворення на банківські послуги, ціною на які є процент, а саме – залучення депозитів і послуги з розміщення залучених коштів для фізичних та юридичних осіб.

Якщо в Польщі нефінансова корпорація отримає кредит на термін до одного року, то в кінцевому підсумку переплата становитиме 5,10%, водночас за таких умов для нефінансової корпорації в Україні процентна ставка досягне більше ніж 21% (табл. 1).

Таблиця 1
Процентні ставки за кредитами в Польщі і Україні

Сектор економіки / термін угоди	Польща		Україна	
	2014	2015	2014	2015
Нефінансові корпорації				
овердрафт	6,30%	5,30%	19,10%	26,20%
до 1 року	6,20%	5,10%	16,30%	21,80%
від 1 до 5 років	10,80%	8,70%	17,60%	21,50%
більше ніж 5 років	10,70%	8,40%	16,50%	17,10%
Домашні господарства				
овердрафт	9,80%	8,20%	27,30%	32,10%
до 1 року	2,40%	1,70%	29,20%	30,70%
від 1 до 5 років	2,40%	1,70%	29,40%	30,40%
більше ніж 5 років	2,20%	2,30%	17,50%	13,80%

Примітка. Складено за [2; 6].

Середні ставки за кредитами в Україні представляють двозначне число. Так, за купівлю автомобіля позичальник переплатить понад 20% річних (і це тільки та переплата, що зазначена в договорі, не враховуючи страховку, комісію видавання кредиту тощо). Для споживчих позик, які громадяни використовують для купівлі побутової техніки, комп'ютерів, мобільних телефонів, ставка зазвичай досягає 40% і більше відсотків річних, ураховуючи всі комісії, страхівки та приховані платежі (табл. 2).

Таблиця 2
Процентні ставки за кредитами для фізичних осіб за цільовим спрямуванням у Польщі і Україні

Цільове спрямування	Польща		Україна	
	2014	2015	2014	2015
споживче кредитування	10,60%	8,40%	29,60%	31,20%
на нерухомість	4,10%	3,60%	13,70%	15,80%
автокредитування	5,80%	4,70%	17,60%	21,50%
за іншими кредитами	4,80%	3,90%	21,80%	30,20%

Примітка. Складено за [2; 6].

Іпотечне кредитування також не вигідне для позичальників. Наведемо приклад, який демонструє недоступність іпотеки для більшості українців. Узяти у кредит не найкращу квартиру у столиці вартістю 600 тисяч гривень можна мінімум під 19% річних. Це за умов, що спочатку буде сплачено внесок близько 25% її вартості та що банк співпрацює з Державною іпотечною установою, яка зменшує суму переплати. Навіть у такому разі за десять років позичальникові доведеться сплатити більше ніж 1,2 млн гривень. Тобто вартість квартири до кінця терміну подвоїться.

У сусідній Польщі ставки як за іпотечним кредитуванням, так і за кредитами на купівлю авто значно нижчі. Ставки за іпотекою залежать від терміну кредитування, але в середньому щорічна переплата за квартиру становитиме близько 3–4%. Наприклад, банк PKO Bank Polski надає кредит у розмірі 250 тисяч злотих на купівлю житла під 3,6%. Термін позики становить 15 років, а щомісячний платіж – не більше ніж 2 000 злотих. Крім того, у банку існує багато кредитних продуктів, розроблених для молодих сімей, де процентна ставка не перевищує 1,2% за купівлю житла [6].

Автомобілі в Польщі також можна брати у кредит за ставкою, нижчою ніж в Україні. Середня ставка на ринку автокредитування торік становила 4,7%. В

Україні вона як мінімум на 10–15% вище. При цьому на додаток до ставки більшість банків стягує разову або щомісячну комісію, а також вимагає витратитися на недешеву страховку.

До основних причин такої відмінності в політиці ціноутворення за кредитними операціями банків сусідніх держав є зовнішні фактори, що значно впливають на вартість кредитів. Зростання інфляції, висока вартість залучених коштів і велика кількість ризиків, які банки закладають у ціну, роблять кредити занадто дорогими для клієнтів вітчизняних банків.

Однією з основних причин високих кредитних ставок в Україні є досить дорогі залучені ресурси банку. Депозитні ставки в Україні – на досить високому рівні через високу інфляцію і постійне очікування падіння курсу гривні. Так, сьогодні банки в Україні готові платити клієнтові гроші тільки за те, що його кошти залишаються на рахунку. Депозити на вимогу стають дедалі популярнішими, по-перше, процентна ставка є не такою вже низькою, а по-друге, гроші можна забрати з рахунку в будь-який час без розірвання угоди з банком (табл. 3).

Таблиця 3
Процентні ставки за депозитами в Польщі і Україні

Сектор економіки / термін угоди	Польща		Україна	
	2014	2015	2014	2015
Нефінансові корпорації				
на вимогу	-	-	8%	10,60%
до 1 року	2,10%	1,70%	7,90%	10,80%
від 1 до 2 років	2,40%	1,70%	9,10%	9,20%
більше ніж 2 роки	2,20%	1,70%	12,60%	17,10%
Домашні господарства				
на вимогу	-	-	5,50%	6,30%
до 1 року	2,40%	1,70%	19,70%	20,10%
від 1 до 2 років	2,40%	1,70%	20,90%	21,80%
більше ніж 2 роки	2,20%	2,30%	20,10%	21,70%

Примітка. Складено за [2].

У Польщі стандартні відсоткові ставки за депозитами дуже низькі – від 1 до 2% річних. Однак банки активно і жорстко борються за нових клієнтів і регулярно випускають акційні пропозиції з відсотковою ставкою 3%, а навіть до 4% і більше (рис. 2).

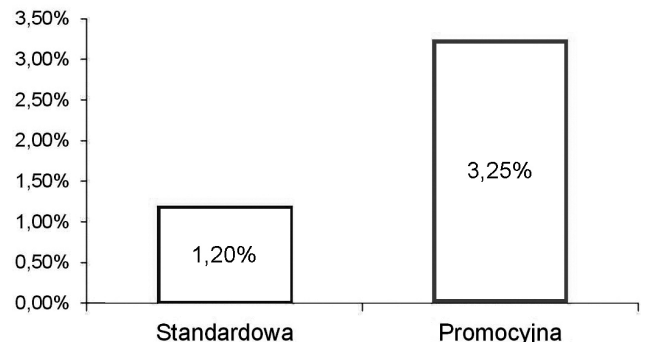

Рис. 2. Середні процентні ставки за депозитами в банках Польщі

Основною причиною таких низьких процентних ставок за кредитами є досить дешеві ресурси на

міжбанківському ринку. Для боротьби з низькою інфляцією в єврозоні (прогноз на 2016 рік – 0,1%) у середині березня 2016 року Європейський центробанк знизив базові ставки з 0,05% до нуля (тобто пропонує комерційним банкам безоплатні кредити), а ставки з депозитами для комерційних банків – з мінус 0,3 до мінус 0,4% (тобто банки не отримують дохід від своїх

депозитів, а доплачують ЄЦБ за зберігання грошей). Це зроблено для того, щоб банки щедріше кредитували економіку і видавали кредити населенню, особливо довгі – наприклад іпотечні [4].

Ставка рефінансування центрального банку Польщі становить 1,5% і є найнижчою за весь період функціонування центрального банку Польщі (рис. 3).

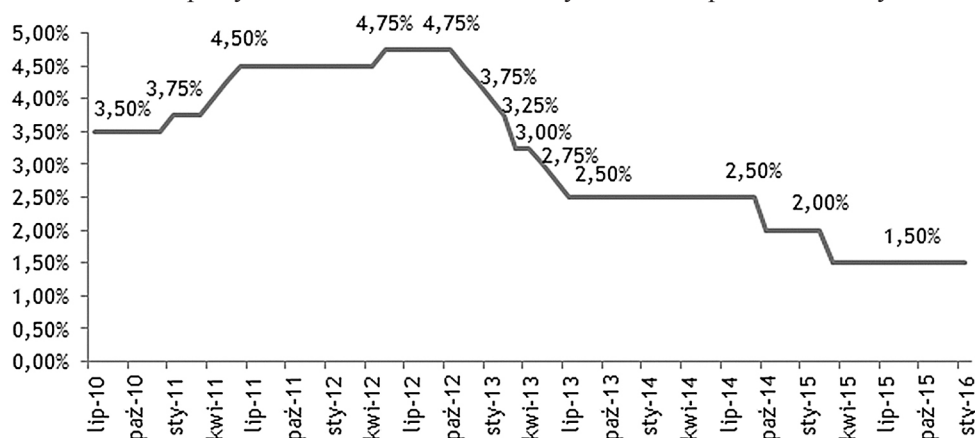

Рис 3. Динаміка змін ставок рефінансування центрального банку Польщі в період з 2010 до 2016 рр.

Примітка. Складено за [6].

На міжбанку процентна ставка центральних банків визначає вартість кредитних коштів і побічно впливає на вартість кредитів і депозитів. Відповідно, за нижчої ставки зменшуються відсотки за кредитами для населення і бізнесу, що стимулює економіку. Для польських банків, на відміну від українських, процентна ставка рефінансування є індикатором ринкової вартості кредитних ресурсів і визначення процентної ставки за кредитами.

Оскільки прибутковість за вкладами клієнтів у комерційних банках теж залежить від базової ставки, їм стає вигідніше брати кредити і витрачати гроші, а не робити заощадження. У табл. 4 подано інформацію про відсоткові ставки, які банки Польщі пропонують за розміщення вкладу.

Таблиця 4
Процентні ставки за депозитами для фізичних осіб терміном на 1 рік у банках Польщі

Назва банку	Назва депозиту	Відсотки
1. PKO	Rachunek SKO Konto dla Ucznia	2,5
2. Millenium Bank	Lokata Super Procent	1,3
3. Pekao Bank	Lokata Standartowa	1,3
4. mBank	Konto eMAX+	2,5
5. ING Bank Śląski	Bonus na start	2,5
6. Alior Bank	Lokata oszczędna	1,7
7. Getin Noble Bank	e-Lokata na nowe srodki	2,6
8. Bank Pocztowy	Konto Oszczędnościowe	1,25
9. City Handlowy	Konto SuperOszczędnościowe	2,0
10. Deutsche Bank Polska s.a	Konto OszczędnościowePlus	2,55

Примітка. Складено за [6].

Загалом, банки пропонують однакові умови із залучення депозитів, однак ставки можуть різнитися залежно від вікової категорії клієнтів. Польські банки практикують відкривати депозитні вклади навіть для новонароджених дітей, пропонуючи значно вигідніші

умови – понад 2,5% річних. Така політика пояснюється тим, щоб наростити клієнтську базу – ще змалку дитина стає клієнтом банку, на рахунок якої накопичують гроші її батьки.

Найвигідніші умови потенційні вкладники Польщі можуть знайти в банках PKO, mBank, ING Bank Śląski, Getin Noble Bank, City Handlowy та Deutsche Bank Polska s. a, де їм запропонують від двох до 2,55% річних за розміщення вкладу. Банки Millenium Bank, Pekao Bank, Alior Bank, Bank Pocztowy пропонують за розміщення вкладу нижчі процентні ставки.

У сучасних умовах комерційні банки в Україні проводять самостійну депозитну відсоткову політику. НБУ регулює відсоткову ставку шляхом установлення офіційної облікової ставки. Із зміною облікової ставки НБУ комерційні банки вимушені змінювати й відсоткові ставки за депозитами. Однак облікова ставка НБУ як монетарний інструмент не є ефективною і вплив НБУ на ціну ресурсів комерційних банків досить незначний. За умов високої інфляції, яка в березні становила 43,3, високі ставки за депозитами, що пропонують банки, легко пояснити, оскільки процент за банківським депозитом, зазвичай, має переkritи рівень інфляції та принести дохід вкладникові. Однак хоч і процентні ставки за депозитними вкладами в українських банках сьогодні – одні з найвищих у світі, зараз не перекривають рівня інфляції у країні [3].

Конкурентна боротьба за ресурси населення у кризовий для країни період сприяла підтриманню депозитних ставок на досить високому рівні. Традиційним способом боротьби за клієнта в банків залишається відсоткова ставка. Середньозважені ставки за строковими вкладами у гривнях становлять 20–21% річних. Однак чимало банків змушені залучати депозити від населення іноді під 25 і навіть 27% річних. При цьому вкладники обирають розміщати свої кошти на депози-

тах «до запитання», які можна було б вилучити будь-коли. Однак потенціал підвищення відсоткових ставок уже практично вичерпаний, оскільки якість активів більшості банків, фінансовий стан позичальників не дають змоги і далі підвищувати ставки за депозитами. Однак усе більше банків сьогодні вже не розглядають «високий відсоток» як основну конкурентну перевагу і пропонують зважений середньоринковий рівень ставок за основними продуктами, наголошуючи на надійності вкладень та стійкості своїх акціонерів. А найбільш стійкі й поважні установи принципово знижують ставки нижче від ринкових значень (табл. 5).

Таблиця 5

Процентні ставки за депозитами для фізичних осіб терміном на три місяці в банках України

Банк	Назва банківського депозиту	Депозит у національній валюті
1. ПАТ «Банк Кредит Дніпро»	«Надійний»	20,5%
2. ПАТ «Укрсоцбанк»	«Яскравий» «Подаруй собі літо»	21%
3. ПАТ «Альфа Банк»	Строковий депозит	22%
4. ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України»	Депозит «Класичний»	15,2%
5. ПАТ «ВТБ Банк»	ВТБ Конструктор	20,5%
6. ПАТ КБ «ПриватБанк»	Депозит Стандарт	15%
7. ПАТ «Банк Михайлівський»	Депозит «Перше знайомство»	24%
8. АТ «Райффайзен Банк Аваль»	Вклад «Класичний»	13,25%
9. АТ «УкрСиббанк»	Депозит «Надійний стажок»	9,7%

Банк	Назва банківського депозиту	Депозит у національній валюті
10. АБ «Укргазбанк»	Депозит «Класичний +»	13,5%
11. АТ «Ощадбанк»	«Весна красна»	19,5%

Примітка. Складено за [2].

Чинні системи ціноутворення на банківські послуги в Україні і Польщі різняться суттєво і є результатом зовнішніх чинників, а саме економічне середовище, в якому функціонують банківські установи. Таким чином, проведений аналіз показав, що на сучасному етапі розвитку українського ринку банківських послуг ціноутворення на послуги банків відбувається під впливом значної сукупності факторів, серед яких найважливішими є рівень ліквідності вітчизняних банків, рівень девальваційних очікувань суб'єктів економіки, дія прямих регуляторних інструментів НБУ, зокрема операції з регулювання ліквідності банків. Ці чинники мають найсуттєвіший вплив як на ціноутворення на банківські послуги в цілому в банківській системі, так і на послуги конкретного банку. Водночас банки Польщі ведуть свою діяльність в умовах нульового рівня інфляції. Це означає, що знижуються споживчий попит і випуск продукції, зростає безробіття. У результаті скорочується обсяг інвестицій, що стимулює подальше падіння цін на товари і скорочення обсягів виробництва. Тому в єврозоні, де центральний банк проводить експансію на політика для стимулювання економіки, ціни на фінансові ресурси є досить низькими в порівнянні до цінових політик банків в Україні.

Список використаних джерел

1. Гунько Д. В. Формування процентної політики комерційного банку [Електронний ресурс] / Д. В. Гунько. – Режим доступу : http://eprints.kname.edu.ua/4226/1/330-334_ГУНЬКО_Д.В.pdf.
2. Макроекономічний та монетарний огляд Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=16817940>.
3. Долгоносів О. М. Процентна політика: роль і місце в стратегії банків [Електронний ресурс] / О. М. Долгоносів. – Режим доступу : <http://conferences.neasmo.org.ua/node/11>.
4. Остропольська С. В. Роль та значення процентної політики банку в забезпеченні ефективного функціонування банківської сфери України [Електронний ресурс] / С. В. Остропольська. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4312>.
5. Кухарук Н. С. Сутність та призначення процентної політики банку [Електронний ресурс] / Н. С. Кухарук, Г. Г. Чмерук. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_1/part2/29.pdf.
6. Narodowy Bank Polski monetary policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbp.pl>.

References

1. Gun'ko, D. Formuvannia protsentnoi polityky komertsiiinoho banku [Formation of interest rate policy of commercial banks] Retrieved from: http://eprints.kname.edu.ua/4226/1/330-334_ГУНЬКО_Д.В.pdf [in Ukrainian].
2. Makroekonomichniy ta monetarniy ohliad Natsionalnogo banku Ukrainy [Macroeconomic and Monetary review of the National Bank of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=16817940> [in Ukrainian].
3. Dolhonosov, A. Protsentna polityka: rol i mistse v stratehii bankiv [Interest rate policy: the role and place in the bank's strategy] Retrieved from: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/11> [in Ukrainian].
4. Ostropolska, E. Rol ta znachennia protsentnoi polityky banku v zabezpechenni efektyvnogo funktsionuvannia bankivskoi sfery Ukrainy [Role and importance of interest in bank policy effective functioning of the banking sector Ukraine] Retrieved from: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4312> [in Ukrainian].
5. Kuharuk, N. Sutnist ta pryznachennia protsentnoi polityky banku [Essence and purpose of the bank's interest rate policy] Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_1/part2/29.pdf [in Ukrainian].
6. Narodowy Bank Polski monetary policy. Official portal of National Bank of Poland. Retrieved from: <http://www.nbp.pl>.